openbaring, de vertooning van Gods oneindige mogendheden. Zonder zijn wil en kracht roert ook geen engel zich, en zoo dikwijls ge uw »Onze Vader" bidt en aan de bede toekomt: »Uw wil geschiede, *gelijk in den hemel*, alzoo ook op aarde," betuigt ge zelf in uw gebed, dat in den hemel nooit iets anders door Gods engelen dan *zijn* wil volbracht wordt.

Ook maar één oogenblik buiten den Heere uw God gedacht, zijn die engelen *niets*, en zinken ze weg in het *niet* hunner machteloosheid. Al hun macht en kracht is kracht uit de mogendheid des Heeren HEEREN. Zij doen nooit iets of *Hij doet* het door hen.

Maar wat die *Mahanaim* wél doen is, ze sterken uw geloof en komen uw ongeloovigheid te hulp.

Bestaat er voor u niets dan deze dorre doodsche aarde hier beneden, en dan een eindeloos luchtledig, en daarboven, heel ver in den hooge, de troon van uw God, dan schijnt de macht van die wereld zoo groot, en God, die verre is, zoo klein in zijn mogendheid.

Maar nu Gods Woord u zegt: Zoo is het niet, en met den eenen klank van *Mahanaim* die onmetelijke ruimte met een tinteling van goddelijk leven vervult, en u toont hoe Gods heilige engelen één rijke, heerlijke schepping zijn, die al het schijnbaar ledig der schepping vervult; ja, u zien laat, hoe die hemelsche heirmachten niet hoog en verre, maar om u en nabij u zijn; — nu wordt opeens die macht der wereld *klein*, en die macht uws Heeren zoo nameloos *groot*, dat ge aandrift en drang in de ziel hebt, om met stil vertrouwen *tegen* die macht der wereld die macht uws Gods in te roepen.

En zeg nu niet, dat *uw* geloof te hoog en te vast staat, om deze hulpe nog van noode te hebben.

Ge weet toch, dat die engelen verschenen zijn aan Bethlehems kribbe. Ge weet dat ze uw Heiland dienden na de bange verzoeking. Ge weet hoe ze hem ondersteunden in Gethsémané. En gij zoudt er dan buiten kunnen?

Zijt ge dan niet een van Gods uitverkorenen? En als de Schrift dan zegt, dat deze engelen Gods gedienstige of dienende geesten zijn, die uit worden gezonden om onzentwil, die de zaligheid beërven zullen, gaat dat u alles dan niet aan?

Weet ge dan, dat u nooit iets door Gods engelen is toegekomen; dat ze nooit (voor u ongemerkt en door u ongezien) voor uw behoudenis gestreden hebben? Maar wat zingt ge van die engelen dan in Gods huis: »*Zijn wacht waarop men hopen mag*, zal daar zij u bedekt en u tot schaduw strekt, de maan bij nacht, de zon bij dag, in koude en gloed vermindren, opdat zij u niet hindren"? Of ook met Psalm 91: »Hij zal zijn engelen gebiên, dat ze u op weg bevrijden, gij zult hen in gevaren zien voor uw behoudenis strijden?"

Stijgt dat lied dan uit de vergadering der geloovigen op, zonder dat die geloovigen dat meenen, daarin leven, en daar met hun hart in jubelen? Zijn we dan Sadduceën geworden, die zeggen dat er geen engelen zijn noch geesten?

Maak u zelven toch niet noodeloos armer dan ge zijt. »Al wat te voren geschreven is, is om uwentwil geschreven, opdat gij door die Schrift lijdzaamheid en vertroosting zoudt hebben."

En wat doet die Schrift dan nu anders, dan u altoos die wereld en dien Satan in hun nietigheid en holheid toonen, en u daarentegen de kracht des Heeren HEEREN rijk en overstelpend doen schitteren voor uw oog?

o, Het scheelt zoo veel voor uw geloofsworsteling, of ge altoos op dat toe gordijn van den hemel tuurt en voorts niets ziet, dan heel ver daarboven Gods troon, of wel dat voor uw geloofsblik dat gordijn wordt opengeschoven, en door dat opengeschoven gordijn zich een onmetelijke wereld tintelend van majesteit en macht en leven tot vlak bij en om u en als over uw hoofd ontdekt.

Gaat dat gordijn nooit voor u open, dan wordt die hemel eindelijk *van koper* voor u, en er zijn geen vensters in om door te gluren, en er gaat geen poorte voor u in open, om bij uw sterven eens door te gaan.

Dan blijft het alles somber, koud en kil om u heen, en uw ijzervast geloof bezielt u niet, maar maakt u zelven koud en stram en rooft u de gave der liefde, om in den naam des Heeren ook anderen te zegenen.

Maar kwam er opening voor u, schoof God met eigen vinger dat gordijn voor u weg, en zaagt ge die onmetelijke heerlijkheid van *Mahanaim*, waarin uw God zich zelf verheerlijkt, en roept het Woord u toe dat, zoo gij gelooft, dat hemelsche heirleger op uw hand, met u is en voor u strijdt, ja, dat zelfs over uw kleine kinderen de hoede van Gods engelenwacht waakt, dan wordt het alles bezield, vol gloed en vol warmte.

Dan smelt de ziel.

Dan vloeit het gebed, als het u bang wordt, vanzelf.

En God, uw God, wiens ook de engelen zijn, betoont zich u een Hoorder der gebeden.

KUYPER.

Amsterdam, 11 Oct. 1889.

H.H. Directeuren der Vrije Universiteit hebben geoordeeld dat het oogenblik gekomen was, om de vacature, die in de Theologische faculteit door het heengaan van Dr. Hoedemaker ontstaan was, te vervullen, en tevens voor die wetenschappen die de *leer van het ambt* betreffen, en dusver onverzorgd bleven, een hoogleeraar aan te stellen.

Dientengevolge zijn tot buitengewone hoogleeraren in de Theologische faculteit benoemd de heeren Dr. Van den Bergh en Dr. Geesink.

Mocht nu eerlang ook de katheder voor het O. Testament in de letterkundige faculteit bezet worden, dan ware de Vrije Universiteit den schok weer geheel te boven gekomen, en zelfs in het cijfer harer hoogleeraren één vooruitgegaan.

Voor de financiën behoeft men niet beducht te zijn.

Want wel is er nu meer geld noodig dan de laatste jaren, maar ons volk zal ongetwijfeld de helpende hand toesteken, zoodra het maar weet, dat het geeft, niet om saldo's te maken, maar ter vervulling van werkelijke behoefte.

Op gezag van de *N. Rott. Cour.* nemen we aan, dat het Classikaal Bestuur van Dordrecht in de bekende quaestie-Lieftinck *chapeau bas* [1]) voor de Synode had gespeeld.

Ook andere bladen lieten zich in gelijken geest hooren.

Thans echter meldt dezelfde *N. Rott. Ct.* dat dit *niet* zoo is. Dat Dordt nog aarzelt. En dat er reeds sprake is van wat het Prov. kerkbestuur van Zuid-Holland doen zal, om Dordt tot gehoorzaamheid te dwingen.

Nu, de *Heraut* gelooft hier voorshands niets van.

Best mogelijk, dat men te Dordt zich verschuilt achter de vele onregelmatigheden die begaan zijn, en, het nu over die boeg werpend, tijd tracht te winnen.

Doch dit beteekent natuurlijk niets.

Dat zou o. i. in zulk een ernstige en heilige quaestie zelfs een onwaardig spel zijn.

Er moet hier gekozen of gedeeld.

Dordt moet weten, of het bij slot van rekening voor den *Christus* of voor de *Synode* zal buigen.

Doet het de eerste keuze, dan moet het hier moedig voor uitkomen, en alleen op dien grond weigeren aan den last van het Prov. kerkbestuur van Zuid-Holland te voldoen.

En ook kiest men het laatste, dan moet men geen laffe poging wagen om zijn aftocht te dekken, maar rondweg zeggen: „Synode, ik doe voor u een voetval. Ook ik ga naar het Synodaal Canossa."

En nu spreekt het wel vanzelf, dat niets ons oorzaak van hartelijker blijdschap zou zijn, dan bijaldien Dordt *voor den Christus* koos en moed greep om de Synode te *weerstaan*.

Maar voorshands vleien we ons hier niet mede.

Als de keus wordt: *gehoorzamen* of *afgezet worden!* zal, zoo vreezen we, het Class. Bestuur van Dordt zich naar den wil van de Synode voegen.

Het optreden van Dr. J. H. Gunning als hoogleeraar aan de Leidsche hoogeschool, wierd reeds terstond na zijn benoeming door ons gekarakteriseerd als een nederlaag door het Modernisme in eigen veste geleden.

Stellig zou Dr. Gunning *niet* benoemd zijn, indien in Maart 1888 de liberale politieke partij niet bij de stembus gealagen ware. Daardoor wierd Baron Mackay minister; door de voordracht van dezen minister wierd de heer Star Numan curator van de Leidsche hoogeschool; en dank zij deze gezamenlijke invloeden is Dr. Gunning nu hoogleeraar te Leiden geworden.

En nu ligt er zeker wel iets beschamends in, dat de Ethische theologische professoren te Utrecht en te Groningen bij de stembus van Maart 1888 het luidst geschreeuwd hebben, om de Christenen onder de kiezers tegen de mannen, die thans in het Kabinet zijn, op te zetten, en het hardst met de Liberalen meeliepen; en dat thans juist, dank zij de actie die zij te vuur en te zwaard bestreden, hun hoofdman professor te Leiden wordt; — maar wij Gereformeerden, die de beweging waaruit het Ministerie-Mackay voortkwam, hartelijk steunden, verblijden er ons niettemin oprechtelijk in, dat uit deze actie ook dit professoraat is voortgekomen.

Want wel maken we ons over de theologische beteekenis van dit professoraat geen illusie, en weten uitnemend wel, dat Prof. Gunning met heel zijn denk- en bestaanswijze tegen de Gereformeerden overstaat, maar dit doet ons geen oogenblik vergeten, dat Prof. Gunning te Leiden optredende, als getuige voor onzen Heere en Heiland komt, en om diens eere is dit professoraat in onze oogen kostelijk, en zien we door de Ethische nevelen naar die ééne vonk in het hart, die van eerbiedenisse en liefde voor den Christus, den Zone des levenden Gods, ook bij Dr. Gunning tintelt.

De rede zelve, die Prof. Gunning uitsprak, is ons, uit dat oogpunt bezien, bijzaak.

Zijn positie was niet zuiver. Hij zag zich genoodzaakt een gewrongen standpunt in te nemen. Dit kon niet anders, om de ellendige wet op het Hooger Onderwijs van 1876, en om de vakken die men hem had opgedragen.

De lezer wete namelijk dat de beide vakken die Dr. Gunning zal moeten onderwijzen, *niet* tot de theologie, maar tot de philosophie behooren; en bovendien hem opgedragen zijn aan een faculteit, wier kader en inrichting door en door Modern is.

In de jaren, toen deze wet op het Hooger Onderwijs in de maak was, zag de tegenwoordige professor Gunning dit dan ook zóó helder in, dat hij met den hoofdredacteur van ons blad het initiatief nam, om de grondslagen voor de oprichting eener Vrije Universiteit op een vergadering van Christusbelijders in debat te brengen. Dat deze vergadering niet doorging, lag niet aan hem, maar aan den onwil van de mannen tot wie hij zich wendde.

Het maakt dan ook een zonderlingen indruk, zoo men thans denzelfden Dr. Gunning nog een soort pleidooi voor deze wet in deze rede ziet invlechten, en zelfs het Moderne kader der tegenwoordige dusgenaamd theologische faculteit met een beroep op de »wetenschappelijke bedoeling" des wetgevers hoort verdedigen.

Doch, gelijk gezegd, dit lag niet aan Dr. Gunning, maar aan het scheeve van zijn positie. Wie eenmaal zulk een positie als theoloog accepteert, moet er zich wel naar verwringen.

De rede zelve van Dr. Gunning toont, dat deze geleerde steeds meer naar de philosophie van Lotze en de theologie van Ritschl overhelt; een keuze die hem steeds verder van het Calvinisme moet afbrengen en slechts voor een zeer gering deel vergoed wordt door zijn omschrijving van de theologie als „wetenschap van de kennisse Gods;" een definitie die geheel uit onze sfeer van denkbeelden genomen is, mits onder „kennisse Gods" verstaan worde de „theologica ectypa", d. w. z. de kennisse aangaande zichzelven die God zelf ons heeft meégedeeld.

Verkwikkend was daarentegen de besliste belijdenis van den Christus, die in heel deze rede doorstraalde. In dit opzicht heeft Dr. Gunning, gelijk van hem te verwachten was, den Christus geen oogenblik verloochend.

Toch lag er voor ons beset iets min fiers in al den prijs en lof, dien Dr. Gunning soms zelfs op gezochte wijze aan al de coryphaeën der Modernen toezwaaide. Blijkbaar zocht hij naar een aanloop en gelegenheid om elk hunner in zijn rede in te lasschen en toch wel te doen uitkomen, hoe hoog hij hen waardeerde. Zoo zelfs dat hij telkens liet doorschemeren, hoe hij in deze bestrijders van Christus en zijn werk, toch eigenlijk op zekeren afstand een soort bedekte en verborgen geloovigen zag.

Dit was zwak.

Wie in zulk een kamp optreedt, *mag* zich aan zulk een *captatio benevolentiae* niet wagen, zoo er niet minstens even warm een getuigenis voor zijn eigen geestverwanten meé gepaard gaat, en zelfs mannen als Van Oosterzee, Dodes en Beets wierden niet genoemd.

Het standpunt zelf door Dr. Gunning voor zijn vak ingenomen, heeft in menig opzicht onze sympathie. Summierlijk komt het hierop neer, dat onze denkende geest, zoo hij het verschijnsel der religie zoekt in te denken, beginnen moet met de ware religie en eerst van daaruit den valschen vorm der religie verstaan kan. Toch is dit beginsel niet volgehouden. Uit dit beginsel toch zou volgen, dat alleen een kind van God deze wetenschap doceeren kon, iets wat weer geheel in strijd is met Dr. Gunnings uitlatingen over de wet op het Hooger Onderwijs.

De fout hierbij schuilt in de dubieus gebruikte formule „het geloof der gemeente." Vooreerst mag men in een wetenschappelijk verband het woord „gemeente" niet alzoo bezigen. Dit eischt een nadere bepaling. Bedoeld is blijkbaar de „kerk" of de „gemeente des Heeren", maar dit moest er dan ook bijstaan. „Gemeente" zonder meer heeft allerlei beteekenis.

Maar wat veel erger bezwaar oplevert, „Geloof der gemeente" is voor Dr. Gunning een ethisch begrip. Eer de wijsgeer op wetenschappelijk terrein met dit begrip iets vorderen kan, moet hij dit „geloof der gemeente" dus formuleeren of omschrijven. Zoolang dit toch niet geschied is, kan hij op het terrein des denkers niet vooruit.

Nu van tweeën één, nu moet deze wijsgeer dit zelf doen, of hij moet aan de „gemeente" vragen hoe zij zelve haar geloof formuleert en omschrijft. Doet hij het eerste, dan matigt hij zich aan wat alleen aan de kerk toekomt, en doet hij het laatste, dan komt hij op de confessioneele lijn.

Hier ligt dan ook de *Achilles*-hiel van dezen held.

Hij wil positief zijn en toch niet confessioneel. Daarom trekt hij zich van de confessie in het „geloof des harten" terug, maar vergeet dat „geloof des harten" om in de wijsbegeerte te kunnen meespreken, toch eerst in een begrip, een formule, een definitie moet overgegoten; en zoodra hij daaraan toekomt, werpt hij geheel zijn stelsel omver.

Feitelijk zal Dr. Gunning dan ook *niet* doen wat hij zegt.

Hij zal niet van het geloof in ethischen zin uitgaan, maar het „geloof der gemeente" zal blijken slechts een onzijdige uitdrukking te zijn voor het persoonlijk „geloof van Dr. Gunning." Dat geloof heeft in Prof. Gunnings bewustzijn zeer zeker een uitdrukking. En met deze uitdrukking van zijn persoonlijk geloof zal hij zijn wetenschap beheerschen.

Nu dit zij zoo!

Het individualisme zal een triomf te meer vieren.

Maar dan ware het, dunkt ons, in wetenschappelijken zin ook oprechter geweest, deze onjuiste voorstelling, als ging men van „het geloof der gemeente" uit, te laten glippen.

Men las dezer dagen in de *N. Rott. Cour.* dit bericht:

»Het classicaal bestuur van Dokkum heeft dezer dagen het besluit van den confessioneelen kerkeraad van F., waarbij een vrijzinnig lidmaat wegens ergerlijken onzedelijken wandel van zijn lidmaatschap voor onbepaalden tijd was geschorst, en welk besluit, zonder inachtneming van art. 32 en 35 reglement K. O. en T. binnen acht dagen van den kansel was afgekondigd, vernietigd en, op grond van art. 35 al. 1 van voormoemd reglement in hooger beroep rechtsprekende, beslist, dat aan dien lidmaat hoogstens eene berisping had behooren te worden toegediend.

Ziehier nu hoe het onder de Hiërarchie toegaat.

Weer een tuchtzaak, nu *niet* tegen een doleerende, maar tegen een man van verkeerd gedrag.

De kerkeraad handelt hierin en censureert den delinquent. Nu niet om *wangeloof*, maar om *wangedrag*.

Maar ook dit mag niet.

Fluks gaat de veroordeelde naar het Classikaal Bestuur. Dat Classikaal bestuur vindt weer spijkers op het reglementaire lage water.

Wat de kerkeraad deed wordt ongedaan gemaakt.

En al wat de man krijgt is, eene *berisping*.

Een *berisping* van een Classikaal bestuur, ellieve, wie geeft daarom iets in Nederland!

Van meer dan één kant ontvangen we telkens aandrang, om toch eens duidelijk ons gevoelen over de quaestie der *afschaffing* uit te spreken.

Zij hierop geantwoord, dat ons *gevoelen* hier niets toe- of afdoet.

Al die opiniën en gevoelens over zoo belangrijke quaestie doen niets ter zake. Daar komt men niet verder meé. Zoo kweekt men individueele wilkeur, en eindigt op elk terrein met een *de gustibus non est disputandum*," d. w. z. over den smaak valt niet te oordeelen.

Ook over deze quaestie moet niet A of B maar moet het *gereformeerd beginsel* oordeelen.

En dan sta op den voorgrond, dat geen richting op geestelijk gebied sterker, met beter gevolg, en aanhoudender de weelde en de overdaad heeft te keer gegaan dan juist *het Calvinisme*.

Het getuigenis der historie is eenparig, dat overal, waar het Calvinisme zijn intocht hield, de weelde week, de overdaad ophield, en sobere ernst het leven sierde.

De zedelijke kracht van het Calvinisme is ten deze dus boven allen twijfel verheven, en óók heeft het de proef op de som geleverd. Nu nog zijn onze Calvinistische kringen in den lande de meest ingetogene en sobere van heel ons volk. Zoo is het in Schotland. Zoo is het ook in Amerika onder de Calvinisten. Ten deele zelfs nog in Frankrijk, Zwitserland, Duitschland en Oostenrijk.

Waardoor nu heeft het Calvinisme deze resultaten verkregen?

Heeft het daartoe den weg van Rome bewandeld, om *onthouding* onder band van de gelofte te prediken?

Stellig niet.

Het Calvinisme heeft gepredikt: 1°. dat alle creatuur goed was, mits in het geloof gebruikt en genoten; 2°. dat alle creatuur dienstbaar moest gemaakt aan de eere Gods; en 3°. dat alleen de genade Gods ons voor het misbruik of het verzondigen van het creatuur kon bewaren.

Het gebruik van geen enkel schepsel Gods heeft het daarom geweerd. Ook niet den wijn; niet het bier; en evenmin de alcoholische vochten.

Het heeft geoordeeld, dat *alle* zonde uit één wortel opschiet en *alle* genade uit één bron vloeit, en dat het dus ook niet helpt om tegen ééne enkele zonde als hoofdzaak te strijden, maar dat de strijd tegen *alle* zonden, d. i. tegen de zonde in haar wezen, moet gaan; en dat omgekeerd niet het houden van één gebod, maar van *alle Gods geboden*, den lust en de liefde van zijn kind moet uitmaken.

Volgt hier nu uit, dat het Calvinisme zich vijandig tegen de *afschaffing* verzetten moet?

Dit volgt er *niet* uit.

Integendeel waardeert het Calvinisme ten hoogste den zedelijken ernst, die in deze beweging spreekt; het oordeelt, dat tempering van het schriklijk kwaad, ook al mist het een geestelijken wortel, reeds voor den burgerstaat wenschelijk is; en het verheugt zich in de aanvankelijke vrucht die genoogst wierd.

Alleen maar, bij alle waardeering van anderer methode, vraagt het dat men het Calvinisme in zijn eigen spoor late loopen.

Ook het Calvinisme gaat uit op te keer gaan van alle dronkenschap en misbruik van den most; maar *het doet dit op andere manier*.

Zijn methode is, om het kwaad *bij den wortel* aan te grijpen, en om den zondaar dat eenig afdoend levenselixer toe te dienen, waardoor hij zelf gezond in den wortel worde; wel wetende, dat zoo *dit* doel maar eenmaal bereikt is, met het *overige* kwaad ook *dit* kwaad vanzelf overwonnen is.

Daartoe strekt zijn prediking, zijn tucht, zijn strenge levensusantie, zijn gemeenschapszin en de ernst dien het in het huislijk leven brengt.

En het gelooft nog altoos, dat het met deze *zijn* methode verder komt, en opleidt tot dit *hoogere* standpunt, dat er van *misbruik* geen sprake is en het *gebruik* niet wordt veracht.

Er is tweeërlei sfeer van zonde in den mensch: zinlijke en geestelijke zonde. Keert men nu zijn wapen tegen één van deze beide op eenzijdige wijs, dan breekt gemeenlijk de andere te sterker uit. Eenzijdig bestrijden van de geestelijke zonde van den hoogmoed en hetgeen uit hoogmoed voortvloeit, heeft gemeenlijk ten gevolge, dat men in *zinlijke* zonde zich iets meer veroorlooft. Maar, ook omgekeerd, wie de zinlijke zonde eenzijdig aantast, kweekt in den regel *geestelijken* hoogmoed.

Dat ook de *afschaffing* hieraan niet kan ontkomen, ligt in den aard der zaak, ook al geven we onzen broederen de eere, dat veler oog voor dit gevaar openstond en veler gebed er tegen waakte.

Maar het gevaar dreigt toch, en wat is er dan gewonnen? Is niet de hoogheidszonde de wortel van *alle* zonde in het paradijs geweest? Eerst »gij zult als God zijn," en toen pas het zinlijk schoon van de boomvrucht.

In verband waarmee dan ook dit andere gevaar staat, dat meer dan één deze „onthouding" zoo sterk drijft, dat in zijn schatting, wie maar teekent een Christen is, en wie niet teekent als Christen nauwlijks meetelt.

Dit nu brengt u van het *Evangelie* naar de *Wet* terug en eindigt met geheel den Christelijken bodem te verlaten.

De ondervinding toont dan ook, dat deze *afschaffing* steeds meer zich van de Christelijke religie loswoelt. De socialisten staan in menig land onder de »afschaffers" reeds vooraan, en in Londen kan men heele scharen van jonge mannen en jonge vrouwen met plakkaten en borden op de borst de stad zien doormarcheeren, voor ieder en een iegelijk ten toon stellende, wat dappere afschaffers ze zijn.

Onze bezwaren zijn dus waarlijk niet denkbeeldig.

Een gelofte om niet meer te zondigen, gaat altoos meer of min van de onderstelling uit, alsof dit aan ons stond, en alsof het niet ook zonder onze gelofte door Gods wet uitgemaakt was, dat we niet zondigen mochten.

Slechts in één geval ontgaat men dit bezwaar.

Zoo een kind van God betuigt: „Voor misbruik bewaart Gods genade mij, en ik weet dat ik van Godswege wijn en bier en drank met mate gebruiken mag; doch ik doe de gelofte om mij dat genot te ontzeggen, als getuigenis tegen het kwaad; ten einde door mijn voorbeeld zwakken niet te verlokken; en om met Gods hulp de voortwoekering van het kwaad te helpen stuiten"; — dán is zijn daad voor de Heilige Schrift te verdedigen en kan zeer goed getuigenis zijn van een *levend* geloof.

Maar op dit standpunt plaatst slechts een klein deel dezer mannen zich. Verreweg de meesten gaan uit van het denkbeeld, dat althans „drank" op zichzelf een zondig iets is; en dat zij het gebod Gods nu eens door hun eigen gelofte voor eigen en anderer conscientie moeten sterken.

En dan is het verkeerde spoor metterdaad reeds betreden.

Krachtens het beginsel, aan welks heerschappij we ons onderwerpen, houden we dus vast aan deze zes:

1°. Alle schepsel Gods is goed, met dankzegging genoten zijnde, en noch wijn noch drank maakt hierop uitzondering.

2°. Het gebruik van wijn of drank is niet noodsakelijk, en alle misbruik er van zondig.

3°. Van het genot van wijn of drank afstand te doen kan eisch zijn van liefde voor den naaste.

4°. De gelofte kan nooit de bron zijn, waaruit onze gehoudenheid om niet te zondigen voortvloeit.

5°. Ook de drankzonde kan op doeltreffende wijze alleen door de prediking van Gods Woord en de kerkelijke tucht bij gedoopten bestreden.

En 6°. de ernst en de liefde, die in veler gelofte spreekt, kan in oprechtheid, eerbied en warme sympathie gewaardeerd, ook al kiest men zelf een anderen weg ter doelsbereiking, en ook al waarschuwt men tegen het gevaar waaraan de theorie der gelofte om niet te zondigen bloot stelt.

Ga men dus elk zijns weegs.

Johannes de Dooper was *afschaffer*, want hij is gekomen noch brood etende noch wijn drinkende. De Zoon des menschen was het niet, want hij is gekomen etende en drinkende en wierd deswege een vraat en wijnzuiper gescholden.

Maar de wijsheid is gerechtvaardigd uit hare kinderen.

Mededeeling ook aan de lezers van de *Heraut* schijnt niet onraadzaam van het voorstel tot *modus vivendi*, dat in het Rapport van de Christ. Geref. over de *Acte van ineensmelting* als slotwoord aan de inleiding, is toegevoegd.

Het luidt aldus:

Voor zulk een modus vivendi zou nu naar het oordeel der Commissie het volgende in aanmerking komen. En zij geeft dit ter overweging aan de Christ. Geref. kerkeraden.

1. In plaatsen, waar eene Christ. Ger. gem. en eene Ned. Ger. kerk bestaat, zoeke de kerkeraad der eene formatie door conferentie met dien der andere, zoo spoedig mogelijk alle ergernissen uit den weg te ruimen en vooral inzake de tucht tot overeenstemming en voorts zooveel mogelijk tot samenwerking en tot een gezamenlijk en gemeenschappelijk optreden tegen degenen, die buiten zijn, te komen.

2. Daartoe worde *a* over en weer de bediening des H. Doops erkend, *b*. niemand tot het H. Avondmaal toegelaten, die ter oorzake van belijdenis of wandel door den anderen kerkeraad in kerkelijke behandeling is genomen, *c*. de leden der beide kerkformatiën over en weer tot het H. Avondmaal toegelaten, indien de betrokken kerkeraden beiderzijds hiertoe hunne toestemming geven, *d*. over en weer, zoo dikwerf dit goed en noodig geacht wordt, een of meer broeders door den eenen kerkeraad afgevaardigd naar de vergadering van den anderen, *e*. en eindelijk de openbare vergaderingen der geloovigen zooveel mogelijk met gemeenschappelijk overleg geregeld. Vergel. art. 8 der Concept-acte.

3. Kerken van beide formatiën, op dezelfde plaats, kunnen desverkiezend, met advies der classis, in nauwer verband tot elkander treden en voor de bediening des Woords en der Sacramenten, alsmede voor de kerkelijke tucht eene combinatie der beide kerkeraden aangaan. Vooral in kleine gemeenten zou zulk eene samenwerking zeer gewenscht zijn. In de eerste bijlage, die aan de Concept-acte is toegevoegd, is zoodanige combinatie nader omschreven. En een der geraadpleegde rechtsgeleerden ontwierp daarvoor nog dit concordaat:

De Christelijke Gereformeerde gemeente te .... ter eenre en de Nederduitsche Gereformeerde gemeente aldaar ter andere zijde treden in zusterlijke gemeenschap op den grondslag der Formulieren van eenigheid, bekrachtigd en vastgesteld in de Synode van Dordrecht 1619.

De leden dezer gemeenten onderwerpen zich aan de Christelijke tucht en het kerkelijk bestuur van den gemeenschappelijken kerkeraad.

Bij de benoeming van ouderlingen en diakenen hebben de stemgerechtigden van beide gemeenten gelijke bevoegdheid. De door den gemeenschappelijken kerkeraad beroepen leeraren verbinden zich tot den dienst van Gods Woord jegens en in beide gemeenten.

Burgerlijk blijven beide gemeenten gescheiden en elke in het bezit der goederen, die haar naar burgerlijk recht toebehooren.

Zij vergunnen elkander over en weer het medegenot van de goederen voor den openbaren eeredienst en voor de armenzorg bestemd.

Indien te eeniger tijd de Ned. Ger. kerk door de Staatsmacht in de grondwettig haar toekomende goederen geheel of gedeeltelijk

---

[1]) Petje af.